

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” IAȘI
FACULTATEA DE ISTORIE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ISTORIE

**Petre P. Mavrogheni: om politic și
diplomat**

- REZUMAT -

Coordonator științific:

Prof. univ. dr. Gheorghe Cliveti

Student-doctorand:

Bianca-Loredana Moglan

Iași

2025

CUPRINS

Abrevieri	p. 4
Introducere	p. 5
I. Aspecte din biografia lui Petre P. Mavrogheni	p. 15
II. Petre P. Mavrogheni – ministru de finanțe	p. 33
II.1. De la vechea elită, la noua elită.....	p. 33
II.2. Activitatea ministerială a lui Petre P. Mavrogheni în anii premergători Unirii – spre finalul domniei lui Grigore Alexandru Ghica (1854–1856)	p. 37
II.3. Activitatea financiară a lui Petre P. Mavrogheni în perioada domniei lui Alexandru Ioan Cuza	p. 40
II.4. Activitatea financiară a lui Petre P. Mavrogheni în perioada Locotenenței Domnești - Guvernul Ion Ghica (11 februarie – 10 mai 1866)	p. 48
II.5 Activitatea financiară a lui Petre P. Mavrogheni la începutul domniei lui Carol I (1866 – 1875)	p. 55
II.5.1. Membru în guvernul lui Ion Ghica (15 iulie 1866 – 21 februarie 1867)	p. 57
II.5.2. Ministru de finanțe în guvernul Lascăr Catargiu (11 martie 1871 – 7 ianuarie 1875).p.	73
III. Petre P. Mavrogheni: ministru plenipotențiar și trimis extraordinar al României în Italia (1881-1882)	p. 95
III.1. Numirea lui Petre P. Mavrogheni în corpul diplomatic al României	p. 98
III.2. Activitatea diplomatică a lui Petre P. Mavrogheni	p. 104
IV. Petre P. Mavrogheni: ministru plenipotențiar și trimis extraordinar al României la Constantinopol (1882-1885)	p. 115
IV.1. Raportul lui Petre P. Mavrogheni în vederea rezolvării chestiunii Dunării	p. 118
IV.2. Petre P. Mavrogheni și arestarea inspectorului școlar Apostol Mărgărit	p. 127
IV.3. Petre P. Mavrogheni și recunoașterea Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române	p. 132
IV.4. Contribuțiile lui Petre P. Mavrogheni în contextul crizei interne otomane	p. 152
V. Petre P. Mavrogheni: ministru plenipotențiar și trimis extraordinar al României la Viena (1885 – 1887)	p. 160
V.1. Conflictul sârbo-bulgar și chestiunea Rumeliei Orientale.....	p. 162
V.2. Războiul vamal dintre România și Austro-Ungaria	p. 177
V.3. Sfârșitul unei cariere politice și diplomatice: moartea lui Petre P. Mavrogheni	p. 193
Concluzii	p. 196
Bibliografie	p. 206

REZUMAT

În tumultul secolului al XIX-lea, Europa a cunoscut una dintre cele mai profunde reconfigurări politice și identitare din istoria sa. Pe fondul prăbușirii vechilor imperii, al afirmării ideologiilor naționale și al apariției statelor moderne, popoarele europene au fost antrenate într-un efort susținut de definire a propriei identități și de legitimare a noilor forme de organizare politică. În această dinamică continentală, România s-a conturat treptat ca un stat suveran și modern, printr-un proces complex de reforme interne, unificare teritorială și afirmare diplomatică. Un element central în această construcție a fost apariția unei diplomații românești profesioniste, capabile să susțină interesele țării în fața Marilor Puteri și să gestioneze cu abilitate provocările internaționale. După recunoașterea independenței de stat în urma războiului din 1877–1878, România a intrat într-o nouă fază a relațiilor sale externe, marcând prezența sa în capitalele Europei prin trimiterea de miniștri plenipotențari, agenți diplomatici și consuli generali. Printre aceștia, un loc aparte îl ocupă Petre P. Mavrogheni, personalitate cu o carieră solidă în administrația financiară, dar și un diplomat de vocație, care între 1881 și 1887 a reprezentat România la Roma, Constantinopol și apoi la Viena. Departate de a căuta notorietatea, Mavrogheni a fost un om al echilibrului și acțiunii tăcute, dar eficiente, reușind să gestioneze unele dintre cele mai sensibile dosare ale vremii: problema navigației pe Dunăre, chestiunea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române și tensiunile româno-austro-ungare din contextul războiului vama.

Prezenta lucrare își propune să readucă în atenția cercetării istorice contribuția remarcabilă a lui Petre P. Mavrogheni, o personalitate adesea ignorată sau marginalizată în istoriografia românească, în ciuda rolului său determinant în afirmarea și consolidarea poziției internaționale a României în perioada de după proclamarea independenței. Printr-o analiză contextuală a traseului său politic și diplomatic, vom argumenta faptul că Mavrogheni a fost mai mult decât un funcționar al statului, un diplomat abil și influent, a cărui activitate merită nu doar recunoaștere, ci și o reevaluare critică, în lumina noilor direcții de cercetare privind diplomația Vechiului Regat. Ținând cont de interesul crescut manifestat în ultimii ani pentru reconstituirea biografiilor unor oameni politici de seamă ai secolului al XIX-lea¹, se resimte tot mai acut necesitatea unei cercetări dedicate personalității vaste și prea puțin explorate a lui Petre

¹ Reflectat în lucrări precum *Personalitatea omului politic Dimitrie A. Sturdza* (Mihaela Damean, 2012), *Ipostazele unei biografii politice – Manolache Costache Epureanu* (2013) sau *Viața și opiniile prințului Grigore Mihail Sturdza: 1821–1901* (2015) – ambele semnate de Simion-Alexandru Gavriș,

P. Mavrogheni.

Prima analiză amplă și bine documentată privind viața și activitatea lui Petre P. Mavrogheni se regăsește în lucrarea lui Theodore Blancard², publicată în anul 1909, în două volume dedicate genealogiei și istoriei familiei Mavrogheni. Această contribuție, deși marcată de un accent pronunțat asupra filonului genealogic și familial, oferă totodată informații valoroase despre cariera politică și diplomatică a lui Mavrogheni, conturând un portret detaliat al acestuia în contextul României moderne. Pe lângă prezentarea descendenței și a contextului familial, Blancard dedică o atenție specială activității sale din cadrul Ministerului de Finanțe, reliefând măsurile întreprinse pentru redresarea tezaurului statului în perioada guvernării conservatoare conduse de Lascăr Catargiu (1871–1875). Autorul evidențiază rolul lui Mavrogheni în aplicarea unor politici financiare de echilibru într-un moment de instabilitate bugetară, subliniind astfel competențele sale în domeniul economic. Lucrarea menționează, de asemenea, în termeni succinți, cariera diplomatică a lui Petre P. Mavrogheni, care a deținut funcția de ministru plenipotențiar la Roma, Constantinopol și Viena, între anii 1881 și 1887. În acest context, este remarcată implicarea sa activă în demersurile care au condus la recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române de către Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol, una dintre cele mai sensibile și importante reușite ale diplomației românești din acea perioadă.

În perioada interbelică, activitatea lui Petre P. Mavrogheni a fost readusă în atenția publicului prin intermediul a două lucrări importante, care i-au fost dedicate în mod explicit. Prima dintre acestea este un articol semnat de Ion Budu³, publicat în anul 1934 în *Revista Fundațiilor Regale*, în care autorul abordează rolul și contribuția lui Mavrogheni la reorganizarea finanțelor publice ale României în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cu accent pe perioada 1866–1875. Tonul articolului este predominant omagial, iar intenția declarată este de a valorifica moștenirea administrativă a unei figuri considerate de autor drept esențială în procesul de consolidare a statului român modern.

Cea de-a doua lucrare, apărută în 1939, poartă semnătura economistului și omului politic Victor Slăvescu⁴, și poate fi considerată, fără îndoială, cea mai amplă și coerentă biografie dedicată lui Petre P. Mavrogheni, constituind până astăzi o contribuție esențială la înțelegerea parcursului său profesional și politic. Biografia tratează în mod detaliat activitatea sa financiară,

² Theodore, Blancard, , *Les Mavroyéni. Histoire d'Orient (de 1700 à nos jours)*, Volumul II, Édition Ernest Leroux, Paris, 1909.

³ Ioan Budu, *Petre Mavrogheni*, în „*Revista Fundațiilor Regale*”, An I, No. 4, 1 aprilie 1934, București, Imprimeria Fundațiilor Culturale Regale, p. 173 – 185.

⁴ Victor Slăvescu, *Viața și opera lui Petre Mavrogheni*, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, București, 1939.

începând cu proiectele elaborate în timpul domniei lui Grigore Alexandru Ghica (1852–1856), continuând cu cele din perioada de tranziție a Principatelor, și culminând cu reformele promovate sub domnia lui Carol I, în guvernele din 1866–1867 și 1871–1875. Prin rigoarea documentării și caracterul său de sinteză, lucrarea lui Victor Slăvescu rămâne până astăzi cea mai completă sursă biografică dedicată lui Petre P. Mavrogheni, în ciuda tonului elogios și a lipsei unei distanțări critice în evaluarea personalității sale. Trebuie însă subliniat faptul că ambele lucrări menționate anterior fac doar referiri sumare la activitatea diplomatică a lui Petre P. Mavrogheni, limitându-se la menționarea numirii sale în funcțiile de ministru plenipotențiar la Roma, Constantinopol și Viena. Nici articolul omagial al lui Ion Budu, nici biografia realizată de Victor Slăvescu nu oferă o analiză detaliată a misiunilor diplomatice desfășurate între anii 1881–1887, lăsând acest segment al carierei sale într-un con de umbră. Astfel, dimensiunea diplomatică a activității lui Mavrogheni rămâne, în mod paradoxal, insuficient explorată, în ciuda importanței sale evidente pentru politica externă a României în perioada post-independență.

Următorul demers notabil care tratează, de o manieră mai aplicată, activitatea politică, dar mai ales diplomatică a lui Petre P. Mavrogheni apare abia un secol mai târziu, în anul 2007, semnat de istoricul Filip Lucian Iorga⁵. Studiul analizează contribuțiile politice și diplomatice ale lui Mavrogheni în calitatea sa de ministru plenipotențiar și trimis extraordinar al României în cele trei capitale europene în care a fost acreditat — Roma, Constantinopol și Viena. Deși autorul oferă o privire de ansamblu asupra întregii cariere diplomatice a lui Mavrogheni, accentul principal cade asupra perioadei petrecută la Constantinopol, considerată deopotrivă cea mai dinamică și cea mai relevantă din punct de vedere al implicării directe în marile dosare ale politicii externe românești. Articolul lui Filip Lucian Iorga reprezintă, în acest context, prima încercare modernă de revalorizare a rolului diplomatic al lui Mavrogheni, plasându-l în rândul actorilor importanți ai politicii externe românești din perioada post-independență. Articolul deschide astfel o direcție necesară de cercetare, sugerând că această figură istorică, discretă dar influentă, merită o atenție mult mai consistentă din partea istoriografiei românești, proporțională cu responsabilitățile înalte și mizele politice ale funcțiilor pe care le-a îndeplinit în serviciul statului român. Nu în ultimul rând, trebuie menționată contribuția istoricului Mihai Cojocariu⁶, în lucrarea *Zimbrul și Vulturul. Cercetări privitoare la unirea Principatelor*,

⁵ Filip Lucian Iorga, *Petre Mavrogheni, diplomatul gentilom*, în „Revista Institutului Diplomatic Român”, An II, No. I (III), Editura Academiei Române, București, 2007, p. 154-166.

⁶ Mihai Cojocariu, *Un candidat la tronul Moldovei (1856-1859). Petre P. Mavrogheni* în Idem, *Zimbrul și Vulturul. Cercetări privitoare la Unirea Principatelor*, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2010.

publicată în anul 2010, unde dedică un capitol distinct personalității lui Petre P. Mavrogheni, oferind o perspectivă mai puțin cunoscută asupra implicării acestuia în contextul Unirii din 1859. Autorul analizează, într-o manieră concisă, rolul și poziționarea politică a lui Mavrogheni în acel moment crucial, evidențiind o fațetă mai puțin explorată în literatura istorică tradițională: aceea a lui Petre Mavrogheni în calitate de candidat la tronul Principatelor Române, într-o competiție potențială cu Alexandru Ioan Cuza. Acest episod, rar menționat în studiile de sinteză, oferă o nouă cheie de interpretare a jocurilor politice din preajma dublei alegeri și contribuie la conturarea unui portret mai complex al omului politic și al aspirațiilor sale în etapa formativă a statului român modern.

În mod special, demersul cercetării noastre se bazează pe documente primare provenite din fondurile Arhivelor Naționale Istorice Centrale⁷ și Arhivei Ministerului Afacerilor Externe⁸, în special rapoartele politice pe care Mavrogheni le-a trimis constant autorităților de la București pe durata misiunilor sale diplomatice la Roma, Constantinopol și Viena. Aceste rapoarte conțin informații esențiale privind evoluțiile politice internaționale, detalii despre viața politică internă a statelor gazdă, precum și pozițiile exprimate de Mavrogheni în chestiuni de interes strategic pentru Regatul României. Printre temele recurente se regăsesc problema navigației pe Dunăre, recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, războiul sârbo-bulgar, războiul vamal dintre România și Austro-Ungaria, precum și alte aspecte de ordin diplomatic, comercial sau religios, reflectând implicarea activă a diplomatului în apărarea și promovarea intereselor naționale în marile capitale europene. De o importanță similară în cadrul cercetării de față este și seria de documente italiene editate de Rudolf Dinu și Ion Bulei⁹, care oferă o perspectivă valoroasă asupra modului în care era perceput Petre P. Mavrogheni de către diplomații italieni acreditați în România. Aceste surse contribuie la conturarea imaginii sale externe și la înțelegerea contextului diplomatic în care a activat. Totodată, colecția *Documente diplomatice române*¹⁰, volumele XI, XII și XIII, reprezintă o resursă esențială pentru reconstituirea activității sale diplomatice, întrucât cuprinde o parte semnificativă din

⁷ ANIC, Fond Casa Regală – Miscelaneu; ANIC, Fond Casa Regală- Oficiale.

⁸ Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, Fond Arhiva Istorică, Volumele 7, 178, 263, 303, 304, 366, 380, 383; Fond Problema 71- Dosare Personale, Litera M, G; Fond Roma, Volumele 1, 30, 94, 183, 300; Fond Constantinopol, Volumele 7, 96, 97, 269, 270, 271, ; Fond Problema 15, Volumul 1;

⁹ *35 anni di relazioni italo-romene, 1879-1914. Documenti diplomatici italiani*, A cura di Rudolf Dinu, Ion Bulei, Editura Univers Enciclopedic, București, 2001.

¹⁰ *Documente diplomatice române*, Seria I, Volumul XI, 1883, editori Alin Ciupală, Rudolf Dinu, Antal Lukács, Cuvânt înainte de Mihai Răzvan Ungureanu, Introducere de Rudolf Dinu, Editura Academiei, București, 2006 ; *Documente diplomatice române*, Seria I, Volumul XII, 1884-1885, editori Rudolf Dinu, Alin Ciupală, Antal Lukács, editori asociați Anca-Graziella Moga, Nicolae Nicolescu, Editura Conphys, Râmnicu Vâlcea, 2010; *Documente diplomatice române*, Seria I, Volumul XIII, editori , Alin Ciupală, Antal Lukács, Lidia Trăușan-Matu, Monitorul Oficial R. A., București, 2014.

corespondența oficială purtată de Mavrogheni în perioada în care a fost ministru plenipotențiar la Constantinopol și Viena. Aceste volume completează perspectiva oferită de arhive, oferind acces la documente autentice ce reflectă pozițiile, preocupările și strategiile diplomatice ale unuia dintre reprezentanții de seamă ai României în arena internațională din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Pe lângă sursele documentare, cercetarea de față va recurge și la presa vremii¹¹, o resursă esențială pentru înțelegerea receptării publice a activității lui Petre P. Mavrogheni. Prin intermediul publicațiilor periodice ale epocii, vom analiza deciziile și acțiunile întreprinse de acesta în sfera politico-financiară, precum și modul în care acestea au fost reflectate, susținute sau contestate de către elita politică, opinia publică și chiar de către șeful statului.

De asemenea, o sursă valoroasă pentru analiza activității legislative a lui Petre P. Mavrogheni în calitate de ministru de Finanțe în perioada 1871–1875 o constituie documentele editate de Ioan M. Bujoreanu, reunite în colecția intitulată *Appendice la colecțiunea de Legiurile României vechi și noi. Câte s-au promulgat de la 1 ianuarie anului 1871 până la 1 ianuarie 1875 și în continuare*¹². Această culegere oferă acces facil la textele legilor și decretelor adoptate în perioada respectivă, permițând identificarea clară a inițiativelor legislative promovate de Mavrogheni în domeniul fiscal, bugetar și economic, într-un moment esențial pentru stabilizarea finanțelor publice ale statului român. Mai mult decât atât, pentru a înțelege contextul politic, economic și social în care s-a desfășurat activitatea lui Petre P. Mavrogheni, precum și impactul pe care aceasta l-a avut asupra epocii, se vor dovedi indispensabile lucrările memorialistice și analitice ale unor contemporani sau apropiați ai timpului său. În completarea surselor primare și a lucrărilor de epocă, voi recurge și la o serie de lucrări secundare, care s-au dovedit deosebit de utile în clarificarea unor decizii, ezitări sau acțiuni întreprinse de Petre P. Mavrogheni, atât din postura de ministru de Finanțe, cât și în calitate de ministru plenipotențiar și trimis extraordinar al României. Aceste contribuții historiografice moderne oferă contextualizări esențiale, interpretări critice și analize comparative, care îmbogățesc înțelegerea parcursului său politic și diplomatic.

Fără a avea pretenția unei enumerări exhaustive, mă voi opri asupra câtorva dintre titlurile care au avut o influență semnificativă asupra demersului de cercetare, prin abordarea

¹¹ „Adeverul” 1915, „Dimineața” 1915, „Monitorul Oficial” 1866, 1867, 1873; „Românulu” 1866, 1867, 1874, 1880, 1881, 1882; „Trompeta Carpaților” 1871, 1872, 1874, 1875; „Telegraful” 1885, „Federațiunea” 1871; „Epoca” 1887; „Voința Națională” 1887, „Viitorul” 1929; „Universul” 1887.

¹² Ioan M. Bujoreanu, *Appendice la colecțiunea de Legiurile României vechi și noi. Câte s-au promulgat de la 1 ianuarie anului 1871 până la 1 ianuarie 1875 și în continuare*¹², Vol. 2, Noua Tipografie a Laboratorilor Romani, București, 1875.

riguroasă a evenimentelor definitorii pentru secolul al XIX-lea românesc, în cadrul căruia s-a conturat și activitatea lui Petre P. Mavrogheni. În acest sens, lucrările semnate de Gheorghe Cliveti¹³, Adrian-Bogdan Ceobanu¹⁴, Rudolf Dinu¹⁵ și Dan Berindei¹⁶, se dovedesc a fi deosebit de relevante, oferind analize riguroase și interpretări valoroase asupra contextului politic și diplomatic al epocii în care a activat Petre P. Mavrogheni. De asemenea, trebuie subliniat că importanța altor lucrări de specialitate la care voi recurge pe parcursul cercetării nu trebuie în niciun fel diminuată.

Lucrarea de față, structurată în cinci capitole principale, abordează pe rând originea, familia, educația, căsătoria, cariera politică și activitatea sa diplomatică în calitate de ministru plenipotențiar și trimis extraordinar al României în trei capitale europene – Roma (1881–1882), Constantinopol (1882–1885) și Viena (1885–1887). O înțelegere cât mai completă a personalității lui Petre P. Mavrogheni impune analizarea activității sale în strânsă legătură cu dinamica politicii interne și externe a României, precum și în contextul mai larg al transformărilor politice și diplomatice din Europa celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea.

Primul capitol, intitulat *Aspecte din biografia lui Petre P. Mavrogheni*, urmărește conturarea unui portret complet al vieții personale și de familie a uneia dintre figurile marcante ale secolului al XIX-lea românesc. Sunt prezentate în detaliu originile sale aristocratice, apartenența la familiile Mavrogheni și Sturdza, precum și impactul acestor conexiuni genealogice asupra statutului și formării sale în societatea vremii. Capitolul analizează relațiile de familie, educația primită în mediul elitist și influența pe care rudele sale – inclusiv figuri precum Nicolae Mavrogheni, Mihail Sturdza sau Grigore Ghica – au avut-o asupra traiectoriei sale. O atenție specială este acordată celor două căsnicii ale sale: prima, cu Elena Spiro-Paul, din care au rezultat mai mulți copii; și cea de-a doua, cu Olga Catargi, o prezență proeminentă la Curtea Regală. Sunt prezentate, de asemenea, legăturile cu urmașii săi, în special cu fiul său, Petre P. P. Mavrogheni, care a continuat tradiția diplomatică a familiei. Capitolul oferă astfel fundamentele necesare pentru înțelegerea contextului social, familial și educațional în care s-a

¹³ Gheorghe Cliveti, *România și crizele internaționale (1853-1913)*, Editura Fundației „Axis”, Iași, 1997; Idem, *România și „alianțele germane” 1879-1914*, Editura Junimea, Iași, 2015; Idem, *România modernă și „apogeul Europei” 1815-1914*, Editura Academiei Române, București, 2018; Idem, *România și Puterile Garante 1856-1878*, Ediția a II-a, revizuită și mult adăugită, Editura Junimea, Iași, 2020.

¹⁴ Adrian-Bogdan Ceobanu, *Diplomați în Vechiul Regat. Familie, carieră și viață socială în timpul lui Carol I (1878-1914)*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2015.

¹⁵ Rudolf Dinu, *Diplomația Vechiului Regat 1878-1914. Studii*, Ediția a II-a, adăugită, Editura Cartier, București, 2024.

¹⁶ *Societatea românească în vremea lui Carol I (1866-1876)*, Ediția a III-a revăzută și adăugită, Editura Cartex, București, 2016.

format personalitatea lui Petre P. Mavrogheni.

În cel de-al doilea capitol, *Petre P. Mavrogheni – ministru de finanțe* vom analiza evidențierea activității sale în domeniul financiar, una dintre cele mai consistente și influente dimensiuni ale carierei sale politice. Sunt prezentate funcțiile administrative ocupate de acesta între anii 1840 și 1852, precum și rolul său esențial în redresarea bugetului Principatului Moldovei în perioada în care a deținut portofoliul Finanțelor. Capitolul aduce în discuție atât măsurile adoptate, cât și criticile generate de deciziile sale, reflectând tensiunile și complexitatea contextului economic al epocii. Va fi analizat, de asemenea, cadrul politic și financiar din perioada 1859–1866, în care Mavrogheni a fost perceput ca un posibil candidat la tronul Principatelor Unite, precum și implicarea sa în administrarea trezoreriei naționale în scurtă sa revenire la conducerea Ministerului de Finanțe (ianuarie–mai 1861). Un loc important este acordat perioadei de tranziție de la domnia lui Alexandru Ioan Cuza la venirea principelui Carol I, precum și rolului jucat de Mavrogheni în guvernul Ion Ghica, în care a fost reînvestit ca ministru de finanțe. Sunt analizate principalele măsuri propuse de acesta în vederea redresării economice: înființarea Casei de Lichidare, contractarea unui împrumut extern, impunerea unor noi taxe și impozite, precum și inițiativele de modernizare instituțională – reorganizarea ministerului și adoptarea unei legi monetare. Capitolul se va concentra, de asemenea, pe contextul intern și extern al României la începutul anilor 1870, marcat de dificultăți financiare majore, și pe soluțiile propuse de Petre P. Mavrogheni în perioada guvernului Lascăr Catargiu (1871–1873), între care se remarcă împrumutul garantat prin domenii și introducerea monopolului statului asupra tutunului. În încheiere, vor fi prezentate circumstanțele demisiei sale din funcția de ministru și evenimentele care au dus la chemarea sa în justiție, ilustrând complexitatea relației dintre cariera publică și responsabilitatea politică într-o perioadă de transformări profunde pentru statul român.

Capitolul al treilea, intitulat *Petre P. Mavrogheni: ministru plenipotențiar și trimis extraordinar al României în Italia (1881–1882)*, oferă o incursiune atentă în activitatea diplomatică desfășurată de Petre P. Mavrogheni în perioada în care a reprezentat România la Roma, într-un moment în care țara își consolida poziția de stat independent în cadrul relațiilor internaționale. Textul analizează atât contextul politic intern care a condus la numirea sa în această funcție, cât și reacțiile autorităților române și italiene la desemnarea sa. Este evidențiat caracterul reținut al mandatului său, influențat de o sănătate fragilă și de condițiile climatice din Peninsula. Capitolul urmărește și principalele direcții ale activității sale: informările constante către București privind evoluțiile politice, economice și sociale din Italia, cu accent pe reformele promovate de Depretis și Magliani, tensiunile dintre Italia și Franța, chestiunea

Dunării, aspectele comerciale bilaterale și administrarea Legației, inclusiv legătura cu consulatele onorifice. Finalul capitolului este dedicat transferului său la Constantinopol în 1882, respectiv recunoașterii și aprecierii de care s-a bucurat în Italia, concretizate și prin decorarea sa cu Ordinul Coroana Italiei.

În cel de-al patrulea capitol, intitulat *Petre P. Mavrogheni: ministru plenipotențiar și trimis extraordinar al României la Constantinopol (1882–1885)*, vom analiza în detaliu activitatea diplomatică a lui Petre P. Mavrogheni în perioada mandatului său la Constantinopol, într-un context marcat de consolidarea relațiilor româno-otomane după proclamarea independenței de stat. Vom urmări pe rând acțiunile sale menite să întărească legăturile României cu Imperiul Otoman, valorificând atât prestigiul său politic, cât și originea sa fanariotă, care i-a facilitat accesul la cercurile de influență din capitala otomană. Capitolul va cuprinde o prezentare detaliată a implicării lui Mavrogheni în reglementarea regimului navigației pe Dunăre, cu accent pe poziția României în cadrul Conferinței de la Londra din 1883, când aceasta a căutat să-și apere drepturile de stat riveran în fața tentativelor Austro-Ungariei de a prelua controlul asupra navigației fluviale. Vom evidenția corespondența intensă între Mavrogheni și ministrul de externe D.A. Sturdza, precum și informațiile furnizate constant de diplomatul român privind pozițiile Imperiului Otoman, negocierile dintre Marile Puteri și acțiunile diplomatice desfășurate pentru susținerea intereselor românești. De asemenea, capitolul va aborda cazul Apostol Mărgărit, inspector al școlilor românești din Macedonia, arestat de autoritățile otomane în 1883. Totodată, vom analiza intervențiile ferme ale lui Mavrogheni pentru eliberarea acestuia, interpretate ca reacție la presiunile și intrigile elenofone din Balcani, precum și semnificațiile diplomatice ale acestui incident în contextul fragilității poziției românilor din Peninsula Balcanică.

Tema centrală a capitolului o constituie, însă, lupta diplomatică pentru recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române. Vom reconstrui contextul istoric și ecleziastic al relațiilor dintre Biserica Ortodoxă Română și Patriarhia Ecumenică, prezentând etapele parcurse de Biserica Română de la autonomia tradițională la proclamarea autocefaliei și, în final, la recunoașterea ei oficială în anul 1885. Vor fi analizate rolul esențial al lui Mavrogheni în negocierile purtate cu Patriarhul Ioachim III și apoi cu Ioachim IV, dificultățile și tensiunile interne din cadrul Imperiului Otoman, dar și aspectele conexe, precum relațiile cu Bulgaria, propaganda rusească și instabilitatea economică a regiunii. Capitolul se va încheia cu analiza momentului-cheie al emiterii Tomosului de autocefalie, la 15 aprilie 1885, care a consfințit recunoașterea oficială a independenței bisericești a României, precum și cu descrierea încheierii misiunii diplomatice a lui Mavrogheni la Constantinopol și transferul său la Viena, în contextul

finalizării cu succes a unuia dintre cele mai importante obiective ale diplomației române din epocă.

Capitolul final, intitulat *Petre P. Mavrogheni: ministru plenipotențiar și trimis extraordinar al României la Viena (1885–1887)*, își propune să analizeze activitatea diplomatică desfășurată de Mavrogheni în cadrul Legației României din capitala Austro-Ungariei, într-un context internațional și regional tensionat, marcat de fricțiuni politice și economice profunde între România și Dubla Monarhie. În deschiderea capitolului vor fi prezentate circumstanțele numirii sale ca ministru plenipotențiar, într-o perioadă deosebit de sensibilă pentru echilibrul geopolitic al Balcanilor. Această etapă coincide cu consolidarea alianței secrete dintre România și Puterile Centrale, dar și cu izbucnirea crizei sârbo-bulgare, generate de unificarea unilaterală a Rumeliei Orientale cu Principatul Bulgariei în toamna anului 1885. Un accent deosebit va fi pus pe rolul lui Mavrogheni în monitorizarea și raportarea către guvernul de la București a evoluțiilor crizei din Balcani, în special a conflictului militar dintre Serbia și Bulgaria, precum și a desfășurării Conferinței de pace de la București din primăvara anului 1886 – la care însă diplomatul român nu a luat parte direct. În această secțiune, se va evidenția contribuția sa în conturarea poziției României față de aceste evenimente regionale, într-un moment în care diplomația română era nevoită să navigheze cu prudență între multiple interese contradictorii. O altă dimensiune importantă a activității sale la Viena a fost reprezentată de gestionarea relațiilor economice și comerciale româno-austro-ungare, într-un moment de profundă deteriorare a dialogului bilateral, provocată de eșecul prelungirii convenției vamale din 1875. Această situație a degenerat în declanșarea așa-numitului „război vamal” (1886–1893), o perioadă de izolare economică reciprocă, cu efecte negative resimțite de ambele părți. În această privință, acțiunile lui Mavrogheni au fost limitate de constrângeri diplomatice și de lipsa unui sprijin politic consistent din partea guvernului liberal condus de Ion C. Brătianu.

Activitatea sa diplomatică la Viena s-a desfășurat, de altfel, în condiții deloc favorabile, marcate de lipsa de informare cu privire la existența tratatului secret de alianță cu Puterile Centrale, semnat în 1883, ceea ce a limitat considerabil capacitatea sa de acțiune și de înțelegere a jocului diplomatic regional. În plus, relația sa cu guvernul de la București s-a deteriorat treptat, în contextul tensiunilor tot mai evidente dintre cercurile conservatoare și cabinetul liberal. Toate aceste dificultăți s-au amplificat pe fondul înrăutățirii stării sale de sănătate, care l-a forțat să se retragă treptat din viața publică și diplomatică. Moartea sa, survenită în aprilie 1887, a pus capăt unei cariere marcate de momente de prestigiu și realizări notabile, dar și de obstacole considerabile, cauzate atât de contextul politic internațional și intern, cât și de factori personali.

Astfel, acest capitol va oferi o privire de ansamblu asupra ultimei sale misiuni, sintetizând eforturile, limitele și moștenirea diplomatică a unuia dintre cei mai activi reprezentanți ai politicii externe românești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Prin urmare, lucrarea de față își propune să reconstituie parcursului unei personalități diplomatice din secolul al XIX-lea, ținută multă vreme în umbra uitării istoriografice, în ciuda contribuției sale esențiale la procesul de edificare a statului român modern. Este vorba despre un actor influent al scenei politice și diplomatice a vremii, prea puțin cunoscut publicului contemporan, deși implicarea sa în momente-cheie ale istoriei românești reclamă o reevaluare atentă și meritată.

Bibliografie

I. Izvoare

I. 1. Inedite

Arhiva Ministerului Afacerilor Străine

- Fond Arhiva istorică, Volumele 7, 178, 263, 303, 304, 366, 380, 383;
- Fond Constantinopol, Volumele 7, 96, 97, 269, 270, 271;
- Fond Roma, Volumele 1, 30, 94, 183, 300;
- Fond Problema 15, Volumul 1;
- Fond Problema 71- Dosare Personale, Litera M, G;

ANIC, Fond Casa Regală - Oficiale

ANIC, Fond Casa Regală – Miscelane

I. 2. Editate

- Băicoianu, Constantin, I., *Istoria politicii noastre monetare și a băncii naționale. Acte și Documente*, Vol. I, Partea II, Imprimeria Națională București, 1932.
- Bujoreanu, Ioan, M., *Appendice la colecțiunea de Legiurile României vechi și noi. Câte s-au promulgat de la 1 ianuarie anul 1871 până la 1 ianuarie 1875 și în continuare*, Vol. 2, Noua Tipografie a Laboratorilor Romani, București, 1875.
- *Documente diplomatice române*, Seria I, Volumul XI, 1883, editori Alin Ciupală, Rudolf Dinu, Antal Lukás, Cuvânt înainte de Mihai Răzvan Ungureanu, Introducere de Rudolf Dinu, Editura Academiei, București, 2006.
- *Documente diplomatice române*, Seria I, Volumul XII, 1884-1885, editori Rudolf Dinu, Alin Ciupală, Antal Lukács, editori asociați Anca-Graziella Moga, Nicolae Nicolescu, Editura Conphys, Râmnicu Vâlcea, 2010.
- *Documente diplomatice române*, Seria I, Volumul XIII, editori , Alin Ciupală, Antal Lukács, Lidia Trăușan-Matu, Monitorul Oficial R. A., București, 2014.
- *35 anni di relazioni italo-romene, 1879-1914. Documenti diplomatici italiani*, A cura di Dinu, Rudolf, Bulei, Ion, Editura Univers Enciclopedic, București, 2001.

- Isar, Nicolae, *Biserica – stat – societate în România Modernă (1821 – 1914). Sintează și culegere de documente*, Editura Universitară București, București, 2014.

I. 3. Amintiri, Corespondență, Jurnale, Scrieri de epocă

- Alexandru Em. Lahovari, *Note, amintiri, corespondență diplomatică oficială și personală (1877-1914). Paris, Petersburg, București, Roma*, Editori Dinu, Rudolf, Ceobanu, Adrian – Bogdan, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2013.
- *Amintiri despre Regele Carol I*, Editate după volumele de memorii consemnate de Mite Kremnitz și cu o introducere de Sidney Whitman, Traducere din limba engleză de Mihai-Dan Pavelescu, Editura Meteor Publishing, București, 2014.
- Aslan, Th., C., *Finanțele României de la Regulamentul Organic până astăzi 1831 – 1905*, Institutul de Arte Grafice „Carol Goba”, București, 1905.
- Bacalbașa, Constantin, *Bucureștii de altădată 1871-1877*, Vol. 1, Ediție îngrijită și note de Aristița Avramescu și Tiberiu Avramescu, Ediția a II-a revăzută și întregită, Editura Humanitas, 2014.
- Idem, *Bucureștii de altădată*, Volumul II – 1878-1884, ediția a II-a, ediție îngrijită și note de Aristița Avramescu și Tiberiu Avramescu, Editura Humanitas, București, 2014.
- Balcabașa, Constantin, *Bucureștii de altădată. 1871-1884*, Volumul I, Editura ziarului „Universul”, București, 1927.
- Băicoianu, Constantin, I., *Istoria politicii noastre vamale și comerciale de la Regulamentul organic și până în prezent. Relațiunile noastre comerciale cu Germania, Austro-Ungaria, Anglia, Franța, Italia și Rusia de la 1871 la 1902*, Volumul I, Partea I, București, 1904.
- Idem, I., *Istoria politicii noastre monetare și a băncii naționale*, Vol. I, Partea I, Cartea Românească București, 1932.
- Idem, *Dunărea - Privire istorică, economică și politică*, Prefață de Vintilă I. Brătianu, Editura Eminescu, București, 1915.
- Bălăceanu, Iancu, *Memoriile unui pașoptist model. Amintiri politice și diplomatice 1848 – 1903*, Traducere din franceză, introducere, note și comentarii de Georgeta Filitti, Editura Humanitas, București, 2019.

- Bolintineanu, Dimitrie, *Domnii regulamentari și historia celor trei ani de la 11 februarie până astăzi*, Editura Tipografia Națională, București, 1869.
- Cantacuzino, Sabina, *Din viața familiei Ion C. Brătianu 1821 – 1891*, Ediția a III-a, revăzută, Introducere, note, indice și ediție îngrijită de dr. Elisabeta Simion, Editura Humanitas, București, 2014.
- Cristea, Gheorghe, *Conspirația „republicană” din august 1870*, în Studii, 1-3, 1969.
- Cristescu, Sorin, *Carol I. Corespondență privată 1878-1912* Editura Tritonic, București, 2005.
- Djuvara, G., Trandafir, *Misiunile mele diplomatice (1887-1925)*, Traducere și postfață de Andrei-Alexandru Căpușan, Prefață de Victor Bérard, Cuvânt înainte și ediție de Neagu Djuvara, Editura Institutul European, 2009.
- Dobrovici, Gh. M., *Istoricul datoriei publice în România*, Editura Albert Baer, București, 1913.
- Idem, *Istoricul dezvoltării economice și financiare a României și Împrumuturile Contractate 1823 – 1933*, Tipografia Ziarului Universul, București, 1934.
- Eminescu, Mihai, *Opere, Publicistică*, Volumul XII, Editura Academiei Republicii Socialiste Române, București, 1985, pp. 264-265.
- *Jurnal. Carol I al României*, Volumul I – 1881-1887, Traducere din germană, studiu introductiv și note de Vasile Docea, Editura Polirom, Iasi, 2007.
- Maiorescu, Titu, *Istoria contemporană a României (1866-1900)*, Editura Universității „Titu Maiorescu”, București, 2002.
- Idem, *România și războiul mondial. Însemnări zilnice*, Volum editat de Stelian Neagoe, Editura Machiavelli, București, 1999.
- *Memoriile regelui Carol I de un martor ocular (1866-1869)*, Vol. 1, Ediție și prefață de Stelian Neagoe, Editura Scripta, București, 1992.
- *Memoriile regelui Carol I de un martor ocular (1869-1875)*, Vol. II, Ediție și prefață de Stelian Neagoe, Editura Scripta, București, 1993.
- *Memoriile Regelui Carol I al României de un martor ocular*, Vol. I, 1866 – 1869, Editura Machiavelli, București, 1994.
- *Memoriile regelui Carol I al României. De un martor ocular*, Vol. III, 1878 – 1877, Ediție și indice de Stelian Neagoe, Editura Machiavelli, 1995.

- Moga, Ion, *Războiul vamal dintre Autro-Ungaria și România în lumea intereselor economice ale Transilvaniei*, în „Fraților Alexandru și Ioan I. Lapedatu la împlinirea vârstei de 60 de ani”, M.O. Imprimeria Națională, București, 1936.
- Petculescu, Nicolae I. P, *Problema C. F. R. Istoric, Completări, Îmbunătățiri*, Prefață de Alexandru Periețeanu, Editura Cultura Națională, București, 1923.
- *Regele Carol I în rapoarte austro-ungare (1877-1914)*, Volumul I (1877-1896), Strudiu introductiv, traducerea, adaptarea și notele de Sorin Cristescu, Editura Paideia, București, 2013.
- *Regulamentul Organic al Moldovei*, ediție integrală realizată de Dumitru Vitcu și Gabriel Bădăraș, cu sprijinul lui Corneliu Istrati, Iași, 2004.
- Rosetti, Radu, *Amintiri – Ce am auzit de la alții, Din copilărie, Din prima tinerețe*, Prefață de Neagu Djuvara, Editura Humanitas, București, 2013
- *Scrisorile regelui Carol I în arhiva de la Sigmaringen 1878-1905*, studiul introductiv, stabilirea textului, traducerea, adaptarea și notele de Sorin Cristescu, Editura Paideia, București, 2010.
- Slăvescu, Victor, *Corespondență Petre P. Mavrogheni – D.A.Sturdza. Treisprezece scrisori din 1860 – 1863*, Extras din Revista Istorică Română, Vol. XI – XIII, Editura M.O. Imprimeria Națională, București, 1943.
- Idem, *Finanțele României sub Cuza-Vodă*, vol. 1, Argument de Constantin Teculescu, Editura Fundației Culturale Magazin Istoric, București, 2003.
- Idem, *Finanțele României sub Cuza-Vodă*, vol. 2, Argument de Constantin Teculescu, Editura Fundației Culturale Magazin Istoric, București, 2003.
- Urechia, V.A., *Din tainele vieții mele. Amintiri contemporane (1840 – 1882)*, Ediție îngrijită, studiu introductiv, tabel cronologic, note și glosar de Leonidas Rados, Editura Polirom, Iași, 2014.
- Xenopol, A., D., *Istoria partidelor politice în România, Partea I - De la origini până la 1848; Partea II - De la 1848 până la 1866*, București, 1920.
- Idem, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. 11, Editura Librăriei Școalelor Frații Șaraga, Iași, 1896.

I. 4. Presă

- „Adeverul” 1915
- „Dimineața” 1915
- „Epoca” 1887
- „Federațiunea” 1871
- „Monitorul Oficial” 1866, 1867, 1873
- „Românul” 1866, 1867, 1874, 1880, 1881, 1882
- „Telegraful” 1885
- „Trompeta Carpaților” 1871, 1872. 1874, 1875
- „Universul” 1887
- „Voința Națională” 1887
- „Viitorul” 1929

II. Instrumente de lucru

- *Anuarul Ministerului afecrilor Străine pe 1897*, Imprimeria Statului, București, 1897.
- Bulei, Ion, Mamina, Ion, *Guverne și guvernanți, 1866-1916*, Editura Silex, București, 1994.
- Neagoe, Stelian, *Istoria Guvernelor României de la începuturi – 1859 până în zilele noastre – 2012*, Ediția a III-a, Editura Machiavelli, București, 2013.
- Idem, *Oameni politici români*, Editura Machiavelli, București, 2007.
- Păcurariu, Mircea, *Dicționarul Teologilor Români*, Ediția a II-a revăzută și întregită, Editura Enciclopedică, București, 2002.
- Idem, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Compendiu, Ediția a III-a revăzută, Editura Basilica, București, 2013.

III. Lucrări generale

- Adăniloaei, N., Berindei, Dan, *Reforma agrară din 1864*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967.
- Ardeleanu, Constantin, *Evoluția intereselor politice și britanice la gurile Dunării(1829-1914)*, Editura Istros, Brăila, 2008.

- Axenciuc, Victor, *Introducere în istoria economică a României: epoca modernă*, Editura Fundației „România de mâine”, București, 2000.
- Barz, Doru-Alin, *Biserica Ortodoxă Română pe drumul câștigării autocefaliei*, Editura Episcopiei Sloboziei și Călărașilor, 2011.
- Berindei, Dan, *Societatea românească în vremea lui Carol I (1866-1876)*, Ediția a III-a revăzută și adăugită, Editura Cartex, București, 2016.
- Black, Jeremy, *Scurtă istorie a Italiei*, Traducere de Aurelia Ulici, Editura Litera, 2021.
- Boicu, Leonid, *Adevărul despre un destin politic. Domnitorul Gr. Al. Ghica (1849-1856)*, Editura Junimea, Iași, 1973.
- Bolea, Nicolae, *Pagini de istorie creștină: simbolul niceoconstantinian și autocefalia românească*, Editura Risorpint, Cluj-Napoca, 2010.
- Brătescu, Liviu, I. C. Brătianu și politica externă a României (1866-1888), Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2013.
- Bulei, Ion, *Un Hohenzollern în România: Carol I*, Editura Meteor Press, București, 2018.
- Cămărășescu, Zoe, *Amintiri*, Prefață de Dan C. Mihăilescu, Ediția a II-a, Editura Ponte, București, 2012.
- Căzan, Gheorghe, Nicolae, Rădulescu-Zoner, Șerban, *România și Tripla Alianță 1878 – 1914*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979.
- Cârțână, Iulian, Seftiuc, Ilie, *Dunărea în istoria poporului român*, Editura Științifică, București, 1972.
- Ceobanu, Adrian-Bogdan, *Diplomați în Vechiul Regat. Familie, carieră și viață socială în timpul lui Carol I (1878-1914)*, Editura Unniversității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2015.
- Ciachir, Nicolae, *Istoria universală modernă*, Volumul II (1789-1919), Editura Oscar Print, București, 1998.
- Idem, *Istoria popoarelor din Sud –Estul Europei în epoca modernă (1789 – 1923)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2011.
- Idem, *România în sud-estul Europei (1848-1886)*, Editura Politică, București, 1968.
- Idem, *Istoria relațiilor internaționale. De la Pacea Westfalică (1648), până la contemporaneitate (1947)*, Editura Oscar Print, București, 1998.

- Idem, *Istoria politică a Europei de la Napoleon la Stalin*, Ediția a II-a, Editura Oscar Print, București, 1998.
- Idem, *Războiul pentru independența României în contextul european (1875 – 1878)*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977.
- Idem, Bercan, Gheorghe, *Diplomația europeană în epoca modernă*, Editura Științifică și enciclopedică, București, 1984.
- Cliveti, Gheorghe, *România și crizele internaționale (1853-1913)*, Editura Fundației „Axis”, Iași, 1997 .
- Idem, *România și „alianțele germane” 1879-1914*, Editura Junimea, Iași, 2015.
- Idem, *România modernă și „apogeul Europei” 1815-1914*, Editura Academiei Române, București, 2018.
- Idem, *România și Puterile Garante 1856-1878*, Ediția a II-a, revizuită și mult adăugită, Editura Junimea, Iași, 2020.
- Cojocariu, Mihai, *Partida națională și constituirea statului român (1856-1859)*, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 1995.
- Idem, *Un candidat la tronul Moldovei (1856-1859). Petre P. Mavrogheni în Zimbrul și Vulturul. Cercetări privitoare la Unirea Principatelor*, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2010.
- Cordaș, Aurel, *Evoluția monedei naționale și a sistemului monetar în România*, Editura Ștef, Iași, 2014.
- Damean, Sorin, Liviu, *România și Congresul de pace de la Berlin*, Editura Mica Valahie, București, 2004.
- Dinu, Rudolf, *Diplomația Vechiului Regat 1878-1914. Studii*, Editia a II-a, adăugită, Editura Cartier, București, 2024.
- Idem, *Studi Italo-Romeni. Diplomazia e societă, 1879-1914*, Editura Militară, București, 2009.
- Djuvara, Neagu, O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri, Editura Humanitas, București, 2002
- Dogaru, Cosmin, Ștefan, *Carol I și bipartidismul românesc (1866 – 1914)*, Editura Cetatea de Scaun.
- Dumitrache, Ciprian, *Recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române și urmările ei în plan liturgic*, în Viorel Sava, Ilie Melniciuc-Puică, *Autocefalia Bisericii și mărturisirea credinței*, Editura Doxologia, Iași, 2011, pp. 534-549.

- Freely, John, *Istanbul. Orașul Imperial*, Traducere din engleză din Ondine-Cristina Dascălița, Editura Trei, București, 2017.
- Gavriș, Simion-Alexandru, *Ipostazele unei biografii politice: Manolache Costache Epureanu*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2013.
- Gane, G., *P. P Carp și locul său în istoria politică a țării*, Volumul I, Editura Tipo Moldova, Iași, 2010
- Georgescu, Maria, *Generația Unirii* în Claudiu Neagoe (ed) „Istorie, civilizație și cultură în spațiul românesc”, Vol. 1, Editura Ars Docendi, București, 2013.
- Giurescu, Constantin C., Giurescu, Dinu C., *Istoria românilor*, Ediția a II-a, București, Editura Albatros, 1975.
- Idem., *Viața și opera lui Cuza Vodă*, Editura Științifică, București, 1966.
- Idem, *Alexandru Ioan Cuza și instituirea unui sistem monetar românesc în „Crearea sistemului monetar național la 1867”*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1968.
- Guichonnet, Paul, *Istoria Italiei*, Traducere și note de Irina Cristea, Prefață de Alexandru-Murad Mironov, Editura Corint, București, 1992.
- Iordache, Anastasie, *Sub zodia Strousberg. Viața politică din România între 1871-1878*, Editura Globus, București, 1991.
- Iorga, Filip, Lucian, *Strămoși pe alete. Călătorie în imaginarul genealogic al boierimii române*. Cuvânt înainte de Neagu Djuvara, Editura Humanitas, București, 2013.
- Kellogg, Frederick , *Drumul României Spre independență*, Traducere de Laura Carmen Cuțitaru, Ediție îngrijită și prefață de Victor Spinei, Editura Institutul European Iași, 2002.
- Kirițescu, Constantin *Istoria războiului pentru întregirea României*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989.
- Idem, *Caracterul de clasă al adoptării și menținerii bimetalismului în România în „Studii privind istoria economică a României”, vol. 1*, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1961.
- Idem, *Lumea în care și-a croit drumul Banca Națională a României*, Editura Enciclopedică, București, 2001.
- Kitchen, Martin, *O istorie a Germaniei moderne de la 1800 până în prezent*, Traducere din engleză și note de Mugur Butuza, Editura Humanitas, București, 2021.

- Kremnitz, Mite, *Regele Carol I al României: O biografie*, Editura Porțile Orientului, Iași, 1995.
- Lindenberg, Paul, *Regele Carol I al României*, Traducere din germană de Ion Nastasia, Ediția a II-a, revizuită, Editura Humanitas, București, 2016.
- Lungu, Corneliu, Mihail, *Relațiile Româno-austro-ungare 1875-1900*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2010
- Lupaș, I., *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Ediția a IV-a, Editura SOCEC, București, 1934.
- Marton, Silvia, *„Republica de la Ploiești” și începuturile parlamentarismului în România*, Editura Humanitas, București, 2016.
- Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Compendiu, Ediția a III-a revăzută, Editura Basilica, București, 2013.
- Idem, *Câteva considerații privind vechimea „autocefaliei” Bisericii Ortodoxe Române*, în *Centenarul Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române 1885-1985*, Editura Institutului biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, p. 139-155.
- Moglan, Bianca, *Selections from the Biography of a Romanian Consul in Odessa: Petre P. Mavrogheni in Between three Empires: Consular Network of Romania (1879-1918)* edited by Adrian Bogdan Ceobanu, Silvana Racieru, The ISIS Press, Istanbul, 2024, p. 169-183.
- Munteanu, Marcelina, Brândușa, *Niccolo Livaditi și epoca sa (1832-1858). Artă și istorie*, Editura Palatului Culturii, Iași, 2012.
- Mureșan, Hilde, *Date noi în legătură cu războiul vamal dintre România și Austro-Ungaria (1866-1891)*, în „Anuarul institutului de istorie”, Nr. XII, Editura Academiei Republicii socialiste Române, Cluj, 1969, p. 113-141.
- Niou, Emerson M. S. , Ordeshook, Peter C. , Rose, Gregory F. , *The balance of power: stability in international systems*, Cambridge University Press, 2007.
- Olteanu, C., Ceaușescu, I., *Războiul de independență (1877-1878)* în vol. *Independența României*, coord. Pascu, Șt. Giurescu, Constantin C. et. alli, Editura Academiei Socialiste România, București, 1997.
- Oncescu, Laura, *Relațiile României cu Italia în anii 1878 – 1914*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2011.
- Oprițescu, Mihail, *Economia românească în epoca modernă*, Editura Fundației România de mâine, București, 2009.

- Oțetea, A., *Geneza Regulamentului Organic* în „Revista de Studii și Articole de Istorie”, Editura Societatea de Științe Istorice și Filologice, București, 1957.
- Peyfuss, Max, Demeter, *Chestiunea Aromânească. Evoluția ei de la origini până la Pacea de la București (1913) și poziția Austro-Ungariei*, Traducere de Mihai Șerban Tanașoca, Editura Enciclopedică, București, 1994.
- Platon, Gheorghe, *Regulamentele organice și elaborarea lor în Istoria românilor*, coord. Dan Berindei, vol.VII, Tom I, Editura Enciclopedică, București, 2003.
- Popescu, Toader, *Proiectul feroviar românesc (1842-1916)*, Editura Simetria, București, 2014.
- Popoiu, Iona, *România 1848-1947. Afirmarea unei națiuni*, Editura Pro Universitaria, București, 2022.
- Rachieru, Silvana, *Diplomați și supuși otomani în Vechiul Regat. Relații otomane-române între anii 1878 – 1908*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2018.
- Rădulescu-Zoner, Șerban, *Dunărea, Marea Neagră și Puterile Centrale, 1878-1898*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1982.
- Scurtu, Ion, *Istoria românilor în timpul celor patru regi (1866 – 1947) – Carol I*, Vol. I, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Enciclopedică, București, 2004.
- Șerban, Ionuț, *Politică și diplomatie europeană. România și Italia în relațiile internaționale în epoca modernă*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2013.
- Șerbănescu, Niculae, *Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române cu prilejul centenarului 1885 – 25 aprilie – 1985*, în *Centenarul Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Institutului biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, p. 41-138.
- Stan, Apostol *Proiecte de constituire a unui stat național român în contextul echilibrului politic al Europei de sud-est (1829-1848)* în „Unirea Principatelor și puterile europene”, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1984.
- Idem, *Putere politică și democrație în România, 1859-1918*, Editura Albatros, București, 1995.
- Stanciu, Ștefan, *România și comisia Europeană a Dunării*, Editura Pax Aura Mundi, Galați, 2002.

- Stănescu, Dorin, *Republica de la Ploiești*, Editura Ploiești-Mileniul III, Ploiești, 2016.
- Stoienescu, Alex, Mihai, *Istoria loviturilor de stat în România. Revoluție și francmasonerie 1821-1999*, Vol. 1, Editura RAO, București, 2001.
- Știrbăț, Gheorghe, Florin, *Din viața politică a României anilor 1876-1878. Procesul foștilor miniștri conservatori*, în „Carpica”, XXXIX, Editura Magic Print, Onești, 2010.
- Vicovan, Ion, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Volumul II, Editura Trinitas, Iași, 2002.
- Russu, Vasile, *Viața politică în România (1866-1871) – De la domnia pământească la prințul stăin*, Vol. 1, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2001.
- Idem, *Studii de istorie modernă*, Editura Casei Corpului didactic Bacău, Bacău, 2009.
- Zahariuc, Petronel, *Un capitalist în Moldova*, în Idem, Laurențiu Rădvan, Liviu Pilat (editori), *Istoria ca pasiune. Studii oferite profesorului Alexandru-Florin Platon la împlinirea a 65 de ani*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2022, p. 437-467.
- Zane, Gheorghe, *Studii*, Studiu introductiv de Constantin Murgescu, Cuvântul editorului de Valeriu Râpeanu, Ediție îngrijită de Elena G. Zane, Editura Eminescu, București, 1980.
- Zbucnea, Gheorghe, *O istorie a românilor din Peninsula Balcanică Secolul XVIII-XIX*, Editura Biblioteca Bucureștilor, București, 1999.
- Idem, *Romanitatea sud-dunăreană*, Prefață și îngrijirea ediției de Daniel Cain, Editura Corint, București.

IV. Lucrări speciale

- Blancard, Theodore, *Les Mavroyéni. Histoire d'Orient (de 1700 à nos jours)*, Volumul II, Édition Ernest Leroux, Paris, 1909.
- Budu, Ioan, *Petre Mavrogheni*, în „Revista Fundațiilor Regale”, An I, No. 4, 1 aprilie, București, Imprimeria Fundațiilor Culturale Regale, 1934.
- Cojocariu, Mihai, *Un candidat la tronul Moldovei (1856-1859). Petre P. Mavrogheni* în Idem, *Zimbrul și Vulturul. Cercetări privitoare la Unirea Principatelor*, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2010, p.

- Iorga, Filip, Lucian, *Petre Mavrogheni, diplomatul gentilom*, în „, Revista Institutului Diplomatic Român”, An II, No. I (III), Editura Academiei Române, București, 2007, p. 154-166.
- Slăvescu, Victor, *Viața și opera lui Petre Mavrogheni.*, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, București, 1939.

V. Surse web

- <https://www.comunicatedepresa.ro/bonuri-de-trezorerie/definitie/> (consultat la 13.09.2022)
- https://www.rubinian.com/dictionar_detalii.php?id=1324 (consultat la data de 01.11.2022)
- <https://ziarulumina.ro/actualitate-religioasa/an-omagial/petre-mavrogheni-un-diplomat-implicat-in-lupta-pentru-obtinerea-autocefaliei-bisericii-ortodoxe-romane-195450.html> (consultat la data de 15.02.2025)
- (https://www.catacombeortodoxiei.ro/cugetari-nr-31/?utm_source=chatgpt.com#c7 - consultat la data de 16.02.2025)